

KAZIMIERZ MIĘDZOBRODZKI, TADEUSZ BĄK, LESŁAW LEWANDOWSKI

Zatrucia zwierząt świerząbkiem (*Chaerophyllum*)Z Katedry Farmakologii Wydz. Wet. WSR we Wrocławiu
Kierownik: doc. dr TADEUSZ GARBULIŃSKIZ Katedry Paszoznawstwa Wydz. Zoot. WSR we Wrocławiu
Kierownik: prof. dr MIECZYŚLAW CENA

Świerząbek jest rośliną dwuletnią i należy do rodziny baldaszkowatych (*Umbelliferae*). Łodyga wysoka 30—80 cm jest obła i rozgałęziona, liście podwójnie pierzaste o odcinkach podłużnie jajowatych, pierzastowrębnych, tępo ząbkowanych. Według *Szafera* (8) w Polsce występują 4 gatunki — świerząbek gajowy, (*Chaerophyllum temulum*), bulwiasty (*Chaerophyllum bulbosum*), orzęsiony (*Chaerophyllum hirsutum*) i korzenny (*Chaerophyllum aromaticum*). Znaleźć go można na całym niżu i w niższych rejonach górskich, w zaroślach, lasach, gajach i ogrodach. *Wilner* (9) podaje, że opisanych przypadków zatruc świerząbkiem jest niewiele i prawie wszystkie powoduje *Chaerophyllum temulum*. *Bielajew* i *Dmitrew* wskazują na toksyczność *Chaerophyllum aromaticum*, który wywołuje silne bóle żołądka, wzdęcia i zatrucie bydła. *Bogdanow* (1) zalicza do roślin trujących *Chaerophyllum bulbosum*, a *Gammermann* i współprac. (3) uważają, że sprawa toksyczności poszczególnych gatunków świerząbka nie jest jeszcze ostatecznie wyjaśniona. Zatrucia były obserwowane przez *Freya*, *Kohliego*, *Presslera*, *Barendosa* i *Krahnerta* (4, 6, 7) i dotyczyły bydła, świń, jagniąt i nutrii. Czynnikiem toksycznym jest alkaloid cherofilina, wytwarzana zdanem niektórych badaczy przez grzybek pasożytny na roślinie. Cherofilina działa miejscowo silnie drażniąco, zaś ośrodkowo narkotycznie (9). Do zatruc dochodzi wskutek wypasania zwierząt w miejscach występowania tej rośliny lub żywienia skoszoną trawą zawierającą świerząbek. *Fröhner* (2) i *Gusynin* (5) podają, że objawy zatrucia występują szybko, pojawia się ślinotok, nudności, biegunka i parcie, dochodzi bardzo szybko do osłabienia, zwierzęta stoją z opuszczoną głową, chwieją się przy chodzeniu i chętnie kładą się. Często dochodzi do wzdęć i również szybko jak objawy zatrucia — porażenia. Na sekcji stwierdzić można przekrwienie i wybroczyny w błonie śluzowej przewodu pokarmowego, czasem zwyrodnienie wątroby. W diagnozowaniu zatrucia dość ważne znaczenie może mieć obejrzenie miejsca wypasu zwierząt i dokładne przeglądnięcie treści żołądka.

W listopadzie 1954 r. przysłano do Katedry Farmakologii Wydz. Wet. WSR we Wrocławiu próbkę treści przedżołądka jałówki, która padła nagle. Według oświadczenia kierownika gospodarstwa, zwierzęta przebywały do wieczora na pastwisku. Jałówka padła po powrocie do obory, w nocy. Na sekcji stwierdzono przekrwienie błony śluzowej jelit cienkich oraz obrzęk i przekrwienie wątroby. Żwacz wypełniony znaczną ilością zielonej treści.

Nadesianą próbkę poddano badaniom chemiczno-toksykologicznym na obecność substancji toksycznych z grupy azotowców o gwałtownym działaniu. Wynik badań chemicznych był ujemny. Dokładna analiza botaniczna wykazała w badanej próbce obecność części korzeni *Chaerophyllum bulbosum*. Na podstawie wywiadu lekarskiego, wyniku sekcji oraz wyniku badań toksykologicznych (botanicznych i chemicznych) stwierdzono, że badana jałówka padła wskutek ztrucia rośliną trującą — *Chaerophyllum bulbosum*.

Oprocz opisanego przypadku, w styczniu 1960 r. i czerwcu 1962 r. przysiano do Katedry Paszoznawstwa i Katedry Farmakologii WSR we Wrocławiu 2 próbki pasz (siana), w których stwierdzono obecność części pędów świerząbka gajowego — *Chaerophyllum temulum*. W obydwu sprawach w pismach przewodnich podano bez bliższych danych, że zwierzęta chorowały po spożyciu tej paszy.

Jak wynika z piśmiennictwa oraz własnych spostrzeżeń, do bliższego poznania działania świerząbka na organizm zwierzęcy potrzebne są dalsze obserwacje i doświadczenia nad toksycznością *Chaerophyllum*, zwłaszcza gatunków krajowych.

Adres autora: Dr Kazimierz Międzobrodzki, Wrocław, ul. Hubska 79 m. 9.

Piśmiennictwo

1. Bogdanow W. M.: Rastienia pastbiszcz zasuszhlej zony Sew. Kaukaza i ich kormowoye znachenie. Rostow na Donu. 1932.
2. Fröhner E.: Lehrbuch der Toxicologie für Tierärzte. Berlin. 1957 str. 301.
3. Gammermann A. F., Gusynin L. A., Ilin M. M., Klopotow B. N., Niekrasowa W. Ł., Nikityn A. A., Fedorow A. A.: Jadowitye rastienia lugów i pastbiszcz. Moskwa — Leningrad 1950. str. 312—314.
4. Garner R. J.: Veterinary toxicology. London. 1957. str. 342—343.
5. Gusynin I. A.: Toksykologia jadowitych rastienij. Moskwa 1951. str. 100.
6. Krahnert R., Kupky M.: Zatrucie nutrii świerząbkiem zwislým (*Chaerophyllum temulum*). Monatschr. f. Vet. Med. 1, 1953.
7. Swięjkowski L.: Właściwości trujące polskich roślin leczniczych. Kraków 1959. str. 68.
8. Szafer W., Kulczyński St., Pawłowski B.: Rośliny polskie. Warszawa 1953. str. 463—464.
9. Wilner A. M.: Kormowyye otrawlenia selskochozjajstwiennych żywotnych. Moskwa 1952. str. 67—68.
10. Akta Katedry Farmakologii Wydz. Wet. WSR we Wrocławiu.
11. Akta Katedry Paszoznawstwa Wydz. Zoot. WSR we Wrocławiu.

Мендзобродзкі К., Бонк Т., Левандовски Л. ОТРАВЛЕНИЕ ЖИВОТНЫХ БУТЕНЕМ

Авторами описан случай кормового отравления нетели одуряющим бутенем. Животное пало внезапно. При вскрытии установлено гиперемиию слизистой оболочки тонких кишек, отек и гиперемиию печени. Анализ содержимого кишек обнаружил части стебней бутеня.

Кроме описанного случая авторы еще двукратно обнаруживали присутствие отрошков бутеня в пробах сена присланных для анализа. И в этих случаях были установлены пастбищные отравления упомянутым растением.

Międzobrodzki K., Bąk T., Lewandowski L. — **Intoxication of a heifer with Chaerophyllum.**

A description of an intoxication of a heifer with *Chaerophyllum bulbosum*. Fatal termination was violent. Section revealed congestion of the mucous membrane of the small intestine as well as congestion and oedema of the liver. Botanical analysis of the gastric contents showed the presence of roots of *Chaerophyllum*.

In hay samples sent for examination were found twice stalks of *Chaerophyllum temulum*. Correspondence sent to obtain details about eventual manifestations of poisoning failed to supply any particulars.

Międzobrodzki K., Bąk T., Lewandowski L. — **Intoxication d'animaux par Chaerophyllum bulbosum.**

Les auteurs décrivent un cas d'intoxication par *Chaerophyllum bulbosum* d'une génisse. L'animal périt subitement après le retour du pâturage. La né-

cropsie révéla une hémorrhagie de la muqueuse de l'intestin grêle ainsi qu'un oedème et une hémorrhagie du foie. L'analyse botanique du contenu alimentaire démontra la présence de parties de racines de *Chaerophyllum bulbosum*. A part le cas décrit, on constata deux fois des tiges de *Chaerophyllum temulum* dans les échantillons de foin envoyés à l'investigation. Dans ces deux cas le lettres, jointes aux échantillons nous informaient, sans donner de détails plus circonstanciés, que les animaux avaient été malades après avoir mangé ce foin.

Międzobrodzki K., Bąk T., Lewandowski L. — **Tiervergiftungen durch Chaerophyllum bulbosum.**

Es ist Vergiftungsfall einer Färse mit Ch. b. beschrieben worden. Das Verenden des Tieres erfolgte kurz nach der Rückkehr aus der Weide. Beim Zerlegen wurde eine Hyperämie der Dünndärme sowie Oedem und Hyperämie der Leber festgestellt. Botanische Analyse der Inhaltsprobe hat das Vorhanden der Wurzelteile von Ch. b. erwiesen. Ausser dem beschriebenen Fall wurden zweimal in eingesandten Heuproben Ausläufer *Chaerophyllum temulum* gefunden. In beiden Fällen wurde schriftlich ohne nähere Angaben bloss mitgeteilt, dass die Tiere nach Verzehrung dieses Futters umgestanden sind.

HIGIENA I TECHNOLOGIA ŚRODKÓW SPOŻYWCZYCH

EDMUND PROST

Lublin

Zagadnienie brucelozy w higienie produktów zwierzęcych

Bruceloza, ze względu na występowanie u ludzi i zwierząt oraz specyficzną chorobotwórczość, stanowi obecnie jedno z poważniejszych i aktualnych schorzeń odzwierzęcych. Stosunkowo częste jej występowanie u zwierząt rzeźnych, nie wykazujących przy tym wyraźnie zaznaczonych objawów klinicznych, sprawia, że wiele chorych na brucelozę zwierząt jest poddawanych ubojowi a ich mięso lub produkty mięsne przedostają się do spożycia przez ludzi. Ponieważ w większości krajów brak jest równocześnie odpowiednich przepisów sanitarno-weterynaryjnych, które regulowałyby postępowanie z brucelozowymi zwierzętami, stąd też bruceloza stała się w ostatnich latach przedmiotem bliższego zainteresowania także z punktu widzenia higieny produktów zwierzęcych.

Wiadome jest, że spośród trzech gatunków systematycznych — *Br. melitensis*, *Br. abortus* i *Br. suis* — pierwszemu przypisywana jest największa patogenność, jak również powodowanie ostrego przebiegu choroby u ludzi. Mniejsza chorobotwórczość jest przypisywana *Br. abortus* a *Br. suis* jakby pośrednie miejsce. Biorąc pod uwagę, że poszczególne odmiany bruceli cechują się pewną gatunkową chorobotwórczością (występowanie *Br. melitensis* głównie u owiec i kóz, *Br. abortus* u bydła, a *Br.*

suis u świń) należałoby sądzić, na co wskazują zresztą liczne przykłady z praktyki, że największe niebezpieczeństwo zachorowania człowieka istnieje ze strony owiec i kóz a stosunkowo najmniejsze ze strony bydła. Nie jest to jednak zasadą, gdyż znane są przypadki ostrego i ciężkiego przebiegu brucelozy u ludzi, której źródłem jest bydło, czego wyraźnym przykładem są przypadki brucelozy w Polsce, gdzie zasadniczo problem brucelozy owiec, kóz i świń praktycznie nie istnieje. Biorąc pod uwagę tak zmienność chorobotwórczą pałeczki *Brucella*, bez względu na jej gatunek, jak i kompleksowość procesu zakażenia i rozwoju brucelozy jako choroby — nie wydaje się właściwe przykładanie zbyt wielkiej wagi do różnic w patogenności poszczególnych typów tej pałeczki, w zależności od ich występowania u poszczególnych gatunków zwierząt. W tym względzie charakterystyczne jest zestawienie *Taylora*, *Lisbonne*, *Vidala* i *Hazemanna* (34) którzy w analizie 466 przypadków brucelozy człowieka podają jako źródła zakażenia: w 9% kozy, w 9,9% owce, w 15% krowy, w 26,6% owce, kozy (razem), w 25,8% kozy, owce, krowy (razem) i w 0,4% konie; na inne, bliżej nie określone źródła przypada 12,5%, a na spowodowane kontaktem bezpośrednim z brucelozą człowieka 0,9%.